

İSMET PAŞA: “DEVLETİ SOYDURMAYACAĞIM!”

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 08 Ocak 2014 09:36 -

17 Aralık'ta ortaya saçılan yolsuzluk ve rüşvet olayları, birer nüfuz suistimalinden başka bir şey değildir. Devleti yönetenler, kendilerini herkesten ve kanundan üstün görmekte, siyasi nüfuzlarını kullanarak mal, mülk elde etmektedirler. Uzun bir tarihi dönemde sermaye birikimi yapamamış olan Türkiye burjuvazisi esas olarak bu yolla oluşmuştur. Bu sürecin halen devam ettiği anlaşılıyor. Nüfuz suistimalini önlemenin en etkili yolu bağımsız yargı ve kamuoyu denetimidir.

Yakın tarihimizde nüfuz suistimali de hiç eksik olmamıştır. Birinci Dünya savaşı yıllarında halk kitleleri büyük yoksulluk çekerken İttihat ve Terakki yönetiminin nüfuzunu kullanan bir takım kişiler vagon ticareti ile kısa zamanda zengin olmuşlardır. Vagon ticareti şudur: Devlet, Almanya ile ticarete kullanılacak vagonları sınırlamış ve bunları bir takım kişilere tahsis etmiştir. Onlar da bu vagonları yüksek fiyatlarla başkalarına satarak kısa yoldan vurgun yapmışlardır. İaşede yapılan yolsuzlukların ise haddi hesabı yoktur. O yıllarda zengin olmanın bir başka yolu da Ermenilerden ve Rumlardan kalan mallara nüfuzunu kullanarak el koymaktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında “Aferizm”

Falih Rıfki Atay, 1923'te birkaç milletvekilinin vatana hizmetinden ötürü Mustafa Kemal Paşa'ya 1 milyon lira hediye eden bir kanun teklifi ile karşılaştığını yazarak Yakup Kadri ile ikisinin bu teklif karşısında beyinlerinden vurulmuşa döndüklerini anlatmaktadır. “*Sanki zafer ve onun bütün sanları ve şerefleri satılığa çıkarılmıştı*” demektedir. Atatürk teklifi getirtir ve yırtıp atar.

Falih Rıfki Atay, İkinci Meclis'in bu açıdan durumunu şu sözlerle anlatıyor:

“Fakat İttihat ve Terakki devrindeki nüfuz kazançlarına hasret çeken veya Kuvayı Milliye'nin çetecilik günlerinde vurgun ve yağma zevki tatmış olanlar, Gazi'nin yanında ve Meclis'te idi. Birçoklarının devrim umurunda bile olmadığını biliyorduk. Milletvekilliği de boğaz tokluğu geçime yetmez maaşlı bir görevdi. İşleri yalnız idealist tarafından görenler yeni bir Batı Türkiye'sinin ve bu Türkiye içinde yeni bir topluluğun kuruluş savaşlarına katılmanın şevki yanında her şeyi unutuyorlardı. Bu heyecanı duymayanların hatırladıkları tek şey nüfuzlarını satmaktan ibaretti. Para kazanmak için tek sermayeleri de nüfuzları idi.”

İSMET PAŞA: “DEVLETİ SOYDURMAYACAĞIM!”

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 08 Ocak 2014 09:36 -

Yeni devrin ilk skandallarından biri, mallarını ele geçirmek için iki Ermeni'nin gizlice İstanbul'a sokulmasıdır. Bunu yapan İş Komitesi, Atatürk'ün arkadaşlarından bir kısmını ortak göstermişler. Mesele ortaya çıkınca İstanbul'dan savuşturulmuşlar. Recep Zühtü, Gazi Mustafa Kemal Paşa adında bir sigara kâğıdının imtiyaz sahibidir.

Bir aralık vaktiyle orduda politikacılık yapan ve Atatürk'ün hiç sevmediği bir eski subay Ankara sokaklarında görünür. Atatürk:

—*Ne işi var bu adamın Ankara'da?* diye şüpheye düşer. Komisyonculuk için dolaştığı söylenmesi üzerine:

— *Davanın bütün zahmetini biz çekeceğiz, parasını onlar mı kazanacaklar?* diye söylenir.

Falih Rıfki diyor ki: “*Eğer devlette bir iş görülecekse ve bu işten bir komisyon alınacaksa Gazi'nin yakınları ve tanıdıkları dururken bu kazanç neden kendisinin de rejimin de düşmanı olanlara kaptırılmalı idi* ?”

İş takipçiliğinin o zamanki adı aferizm'dir. İlk aferizm, Ankara'da iş takip etmeye gelenleri haraca kesmekle başlar. Bu iş takipçileri ya zayıf bakanlara söz geçirecek nüfuzlu kişilerle ortak olmak yahut işinden olmak zorundadırlar. Türk olmayanlar bile Ankaralı bir maske edinmek zorundadırlar. Ankara'dan ancak nüfuzlu milletvekilleri aracılığı ile iş çıkarılabilmektedir.

Politikacılar Bankası

Falih Rıfki Anlatmaya devam ediyor:

“*İş Bankası'nın bir nevi politikacılar bankası olarak kurulmuş olması, cumhuriyet tarihi için pek acıklı bir aferizm salgınının başlangıcı olmuştur. Kolay kazanç elde etmeye çalışanlar, yerli, yabancı, Ankara'da nüfuz tüccarlarını bulmakta ve onlar vasıtası ile bankayı kendi teşebbüsleri içine sürüklemekte idiler. Birkaç defa, bankayı pek ağır zıyanlardan kurtarmak için onu çıkmaz*

İSMET PAŞA: “DEVLETİ SOYDURMAYACAĞIM!”

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 08 Ocak 2014 09:36 -

İşlere sokmuş olanları kazandırarak kurtarmak lazım gelmiştir. Bu kurtarılanlardan biri, ki on parasız bir subay emeklisi olarak ilk meclise katılmıştı, bir demiryolu mukavelesinden tam 1 milyon 28 bin lira komisyon almıştı. Bu komisyonun ehemmiyetli bir kısmı, İş Bankası'ndaki hesaplarını kapatmağa ancak yetmişti. Şöyle bir sistem kurulmak isteniyordu: Devletin yapacağını banka yapmalı idi. Şüphesiz arada Bankanın yabancı iş ve yerli nüfuz komisyoncuları, asıl hisseyi paylaşacaklardı. Reasürans hikâyesi bunun tipik bir örneğidir.”

Sigortacılıkta tekeli İstanbul sigorta şirketlerinden birinin müdürü icat etmiştir. Atatürk'ün çevresi ikiye ayrılmıştır. Bir kısmı bu tekelciliğe engel olmak ister ama ötekiler kazanırlar. İstanbul'dan sigorta müdürü Ankara'ya gelir İş Bankası yönetim Kurulu başkanı Mahmut Soydan'ın masasına üç zarf bırakır. “Bu zatı âlinize, bu Beyefendinin, bu da Beyefendinin” der. Bu zarflar hisse senedi doludur. Bu sigorta müdürü elde ettiği servetlerden sonra Fransa'ya gider, Cote d'Azure'de yerleşir.

İş Bankası'nın ilk sermayesinin Hindistan'dan gönderilen paranın geri kalanı olduğunu belirten Falih Rıfki, bu paranın millete ve devlete gönderildiğini yazdıktan sonra “ona el Sürülmesi”ni eleştirmektedir.

□ □ □ □ İsmet Paşa: Hazineyi soydurmuyacağım!

Başvekil İsmet Paşa, aferizle mücadele halindedir. “Bir iş ki kimse yapmaz, devlet yapar, bunu anlıyorum. Bir iş ki hususi bir teşebbüs yapar, bunu da anlıyorum. Fakat devletin nüfuzunu kullanarak şahıslar ve bankalar yapar, bunu anlamıyorum. Ben devletçilik denen şeyi anlarım fakat dolapçılığı anlamam”□ demektedir.

Meclis koridorlarında

“Hazineyi soydurmuyacağım, hazineyi soydurmuyacağım!”

diye haykırmıştır. Ancak iş takibinde bir hayli titiz görünen Başbakanın da yakın etrafı nüfuz ticaretinden zengin olmuşlardır. Ayazpaşa mezarlığını birinin mülkü haline sokup bizzat İnönü'ye bu mezarlıktan hisse sağlamışlardır.

Durmadan vergileri artırıyorduk:

□ □ □ □ Böyle bir durumda kalkınmanın yükü yoksul halkın sırtına yüklenir. Falih Rıfki şöyle diyor:

İSMET PAŞA: “DEVLETİ SOYDURMAYACAĞIM!”

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 08 Ocak 2014 09:36 -

“Kuruluş devrinin nüfuz ticareti halk efkârı üzerinde süratle aynı tepkiyi yaptı. Hükümet ve partide tehlikeyi görenler ellerinden geldiği kadar mukavemet göstermekte idiler. Türkiye'yi kalkındırmak için durmadan vergileri artırıyorduk. Biraz geçim temin etmeğe başlayan aylıkları yeniden kesiyorduk. Bütün millî kalkınma yükü milletin sırtında idi. Böyle zamanlarda politikayı iş ve kazançtan, tıpkı dünyayı dinden, orduyu siyasetten ayırır gibi o kadar kat'i ayırmak lazımdı.”

Aferizm salgını, Bahriye Bakanı İhsan Eryavuz'un Yüce Divan'da yargılanıp mahkûm olmasıyla bir parça önlenir. Yavuz-Havuz Davası'nı ayrıca anlatmak gerek. (7.1.2014)

Kaynak: Falih Rıfki Atay, Çankaya, İstanbul, 1969, s. 453-458.